

Bygga och bo

Bygga och bo

FATABUREN 2013

Bygga och bo

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK 2013

Red. Christina Westergren och Dan Waldetoft

FATABUREN Nordiska museets och Skansens årsbok är en skatt av kulturhistoriska artiklar som publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken Fataburen en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har i dag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvideras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

Fataburen 2013
Nordiska museets förlag
Box 27820
115 93 Stockholm
www.nordiskamuseet.se

© Nordiska museet och respektive författare
Bildredaktör Marie Tornehave
Omslag och grafisk form Göran Eklund och Lena Eklund
Omslagsfoto Karl Erik Granath, © Nordiska museet

Tryckt hos Elanders NRS Tryckeri, Huskvarna 2013
ISSN 0348 97 1 x
ISBN 978 91 7108 563 4

Foto Nordiska museet.

Ljuspunkter

Mormors och morfars självbyggda 30-talshus i stations- och sågverkssamhället Vansbro i Västerdalarna. Övervåningen ut-
hyrd, i bottenplanet två rum och kök med en hall. Toalettut-
rymmet stort som en skrub. Köket däremot väl tilltaget med
arbetsbänk vid ena fönstret, vid det andra stod kökssoffan där
morfar vilade middag med en kudde under nacken. Skafferi,
så klart. Kylskåpet, ett senare tillskott, tronade i hallen. Sov-
rummet, sängar i vinkel längs ytterväggarna, byrå. Och så luk-
ten av liniment. Vardagsrum med skåpsäng, chiffonjé, ett runt
pelarbord invid den stora öronlapps fåtöljen. Och vägguret.
Tiden är 1960-talets första år.

De som varit med om det elektriska ljusets ankomst till lands-
bygden hade inte lamporna tända i onödan. Men ändå. Ljuset
kunde flöda. Som i köket där i Vansbro. Dubbla ljusrör ovanför
diskbänk och spis, och mitt i rummet, ovanför köksbordet. Ingen
annan ljuskälla. Här behövdes ljus. Alltid fanns det något som
behövde ses över eller lagas vid köksbordet på kvällen. Kanske
var det tillfälle att gå igenom veckans utgåva av Vansbrobladet,
eller att skriva brev till släktingar på annan ort och berätta om

DAN WALDETOFT
är intendent vid Nordiska
museet.

Foto Bertil Höder, © Nordiska museet.

sakernas tillstånd. Före läggdags tog morfar sin knäckebröds-macka med Norgemargarin och en skvätt mjölk ur den emalj-erade muggen, stående vid diskbänken i det skarpa skenet från lys-rören.

Också sett utifrån var köket väl upplyst. Inomhus förstärktes

Foto Erik Holmén, © Nordiska museet.

den nästan obarmhärtiga känslan när den mörkblå rullgardinen i fönstret mot vägen drogs ner.

I familjens tvårumslägenhet i ett 50-talshyreshus på en annan ort i Dalarna hade kökslampan flyttat in och med den ett annat, behagligare ljus. Där sov föräldrarna i soffan i vardagsrum-

met. Teakbokhylla längs ena väggen med uppslagsverket och några andra böcker, radioapparaten och storebrors skivspelare, några prydnadssaker och fotografier i ram, naturligtvis. Vid den motsatta väggen rokokobyrån med marmorskiva, ett par stolar. Belysningen, en väglampa med rörlig arm vid soffan, taklampan och en lampa i fönstret. Här stod tv:n, och rummet användes därför också i vardagslag, men karaktären eller känslan av finrum levde ändå kvar.

I rummet i Vansbro fanns den sedvanliga takarmaturen med bruntonade glaskupor och en golvlampa med tygskärmar. Tjocka gardiner. Ljuset var dämpat. Men på kvällen gick det ändå att titta i fotoalbumet eller på Dorés illustrationer i familjebibeln. Och på läkarbokens skräckframkallande men oemotståndliga bilder på ansiktssvulster och kroppsdelar angripna av elephantiasis. Och sen, i mörkret om kvällen, i den utfällda skåpsängen. Ljuset från de enstaka bilarnas lyktor svepte spöklikt genom rummet. Pendylen på väggen slog långsamt och ödesmättat. Ingen sänglampa att tända vid behov som ovanför dyschan i sovrummet hemma i lägenheten.

Där, som lillebror sov i sin säng i hörnet vid fönstret. Storebror borstade noggrant tänderna i badrummet vägg i vägg. Sänglampan, som något lindrade den krampartade mörkerrädslan när jag ivrigt väntade på att han skulle komma och lägga sig i sängen bredvid mig. Efter kvällsbönen släcktes ljuset. Tryggheten hade infunnit sig.

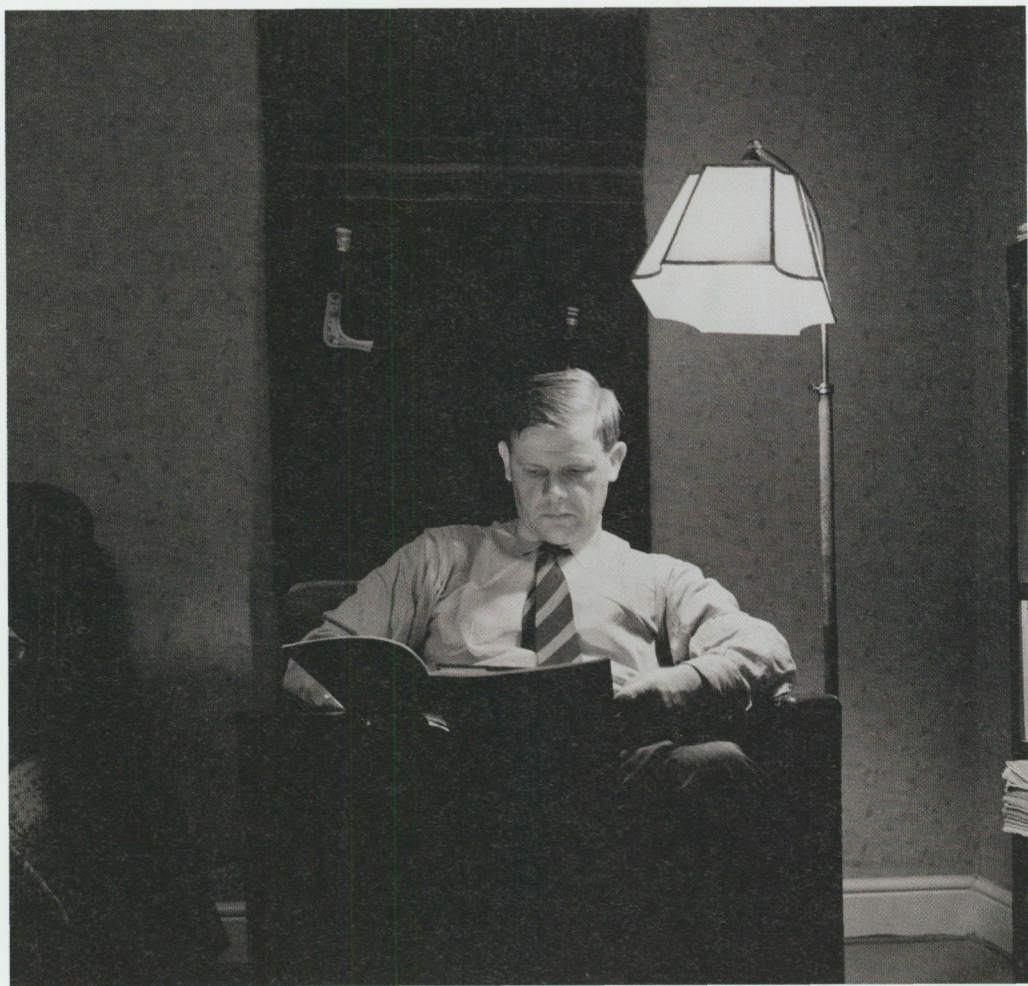

Foto Gunnar Öhrn, © Nordiska museet.